

ALBERT GÁBOR
Burckhardt órája
és a magyar kultúra esélyei

Nem magyarozatként, inkább védekező pajzsként magam elé tartott két idézettel, afféle mottóval kezdem. Mind a kettő az előidőkből származik, a magyar történelmet, a magyar sorsot végzetesen meghatározó proletárdiktatúrát és a Trianont megelőző időből, amikor még Nagymagyarországról szólt a fáma.

„*Akiben a világosságnak lelke él – figyelmeztet az első „mottó” –, kalapáccsal vagy anélkül álljon elő, és küzdjön a világosságért. Ez a mi országunk kis ország, s mi magyarok, pláne kis náció vagyunk...de kis nemzetnek még lélegzetet venni is radikálisan kell.*”

Írója nem más, mint Ady Endre.

A másik idézetet 1809. december 31-én vetette papírra egy Kazinczy Ferenchez írt versében Berzsenyi Dániel:

*A fényűzés és a bujálkodás
 A nagy polgártestben lassú méreg;
 De ily csekély népben, mint a magyar,
 Nemcsak betegség az, hanem halál.*

A magyar kultúráról szólva egyik alkalommal ahhoz a régi keletű meghatározáshoz nyúltam vissza, amely szerint „*a nemzet a kultúrában konstituálja magát*”, ami magyarán azt jelenti, hogy a „*kultúra a nemzet alkotmánya*”. Az alkotmány szó ebben a meghatározásban persze nem jogi, közjogi fogalom, csupán metafora. A kultúra nyilván nem helyettesítheti az alkotmányt, a működő, élő, önmagát újra meg újra megteremtő kultúra nem láthatja el, nem válthatja ki az „*alkotmányozó nemzetgyűlés*” funkcióit. A tétel megfordítása viszont már ijesztően aktuális. Arról van ugyanis szó, hogy csak működő, egészséges kultúra, kulturális élet provokálhatja ki, csak annak talaján jöhet létre a nemzet igényeinek megfelelő alkotmány. Csak ilyen kulturális talapzatú alkotmányon nyugvó állam nyújthat megfelelő keretet a nemzet életének.

Jakob Burckhardt, a görög művelődéstörténet és az olasz reneszánsz kultúrájának klasszikus szerzője történetfilozófiai munkájában a kultúrát a következőképpen határozza meg:

„*Kultúrának nevezük a szellem azon fejleményeinek összességét, amelyek spontán történnek, és nem tartanak igényt egyetemes vagy kényszerítő érvényre.*”¹

A továbbiakban arról ír, hogy a kultúra folyamatos változtató és bomlasztó hatást gyakorol a társadalmi élet két stabil intézményére, az államra (értsd: az erőszakszervezetre) és az uralkodó ideológiára (a vallásra), már amennyiben azok nem állították teljesen a maguk szolgálatába, és nem sajátították ki saját céljaikra.

Egyébiránt a kultúra (annak állapota és helyzete) a másik kettő kritikája, s egyben az az érzékeny „műszer”, Burckhardt szavával az az „óra” –, amely pontosan mutatja az „időt”. Erről az óráról olvasható le, hogy az állam és a társadalom egymásra hatása a tűrészhatáron belül mozog-e, vagy esetleg már átlépett abba a zónába, amely elviselhetetlen és valamiféle korrekcióra szorul.

A következőkben erre a *burckhardti órára* vetünk néhány futó pillantást.

Emberről csak azóta beszélhetünk, mióta a transzcendens és az embernek nevezett teremtmény között kialakult a párbeszéd. Azóta van történelem, azóta van kultúra. Ennek a kapcsolatnak a létrejötte – Heidegger szavaival – „*az emberi létezés legmagasabb rendű eseménye.*” Vagy még pregnánsabban: a párbeszédben megvalósuló „*nyelv a lét háza.*”

Heidegger természetesen absztrakt nyelvről beszél, de tudjuk, ennek a nyelvnek legáltalánosabb formája hangokba öltözik, szavak és mondatok formájában ölt testet. Ez a nyelv éppen ezért mindig közösségi, nemzeti. Ez a nyelv – a magyar nyelv – kultúránk, művelődésünk legfőbb kincse, hagyományos értékeink tárháza. Azt is lehet mondani, hogy a nyelv nem más, mint maga a törvényhozó hagyomány. A görögben a *nomosz* szó egyszerre jelent 'hagyományt' és 'törvényt'.

Hogy sáfárkodunk ezzel a nemzeti, nemzetet megtartó értékkel?

A magyar nyelv mainapság olyan ostromlott várhoz hasonlítható, amelyet félelmet keltő ostromgépekkel nemcsak kívülről támadnak – gondoljunk a globalizációra – hanem cinikus cinkosok a védők erejét is igyekeznek felőrölni. Példaként említem *zenei anyanyelvünk* helyzetét. Az iskolai oktatás feladata volna a bartóki és kodályi hagyomány alapján zenei anyanyelvünk ápolása. A jelenlegi állam erről nem hajlandó tudomást vennie, ennek a nemzeti, nemzetfenntartó és -megtartó feladatnak a teljesítését negligálja. A kultúra *burckhardti órája* szerint végzetes késésben vagyunk. Az állam tevékenysége, tehetetlensége vagy éppen értéket tagadó aknamunkája szellemi kincseink elpredálásának eredményezi. Oktatáspolitikája *ily csekély népben, mint a magyar* nemcsak betegséget jelent (és okoz), hanem végsősoron a Berzsenyi jósolta nemzethalált készíti elő.

Sajnos megcáfolhatatlan tényként kell elfogadnunk, hogy az elektronika jóvoltából jelenleg a közízlést a tele-

¹ Jakob Burckhardt: Világtörténeti elmélkedések. Budapest 2001. Atlantisz Könyvkiadó 77.

vízió határozza meg. A televíziózson belül is a kereskedelmi tévéhálózat. Ilyen körülmények közt az államnak az volna a kötelessége, hogy a „fényűző és bujálkodó” televíziózás hatását – a halál ellenében az élet pártján állva – valamilyen módon korrigálja, ellensúlyozására hozza létre, támogassa a közszolgálati, konstruktív, értékorientált műsorpolitikájú televíziózást. Továbbá kötelessége volna bizonyos birtokában lévő eszközökkel a kereskedelmi televíziókat is rászorítani az alapvető emberi-erkölcsi normák tiszteltetésére. Nem olyan régen jelent meg a Heti Válaszban

Tellér Gyula *Kis tévékritikája*,² amelyben feketén-fehéren kimutatta, hogy a „haszonélvezők és a cinikusok” együttműködésével az úgynevezett média-értelmiség az erőszak, a brutalitás, a szex, a misztikum és a rohanás egyvelegével szinte drogfüggőséget hozott létre, s műsorpolitikája igazolására az így manipulált, elkábított *nézők igényére* (!) hivatkozik.

A háttérben persze ott lapul az egyetlen, az ellentmondást nem tűrő értékmérő, a valódi értéktől tökéletesen független, arra fittyet hányó *pénz*.

Hogy közben működni kezd a hatóanyag, amely a nagy polgártestet is megmérgezi – az kit érdekeli!

Pedig az úgynevezett elit – legyen az média vagy politikai elit –, amely csak olyan példát tud mutatni, melynek végső kicsengése és eredménye életellenes, nem nevezhető elitnek, azt az egészséges társadalmi szervezet kilöki magából.

A kultúra – legáltalánosabb értelemben és legátfogóbban – az *identitásnak* is alapja. A kultúrával való együttélés, az azzal való azonosulás alakítja ki az egyén *önszemléletét* éppúgy, mint múlttal való szembesülése *történelemszemléletét*. A kettő erőterében, egymásra hatásában alakul ki az *egyéni identitása*. Ez segíti beilleszkedését a nemzeti közösségbe, amely természetesen bizonyos önkorlátozást is kíván, sőt követel meg, cserében viszont biztonságot nyújt, az egyént az otthonosság érzésével ajándékozza meg.

„Egy nemzet nem akkor jut el a végső veszély pontjára, ha sokan fenyegetik. Hanem akkor, *ha elveszti önmagát*, ha elveszti sajátos és a világban páratlan moz-

dulatait.”³ Szabó Zoltán 1939-ben leírt szavai kétségbeejtően időszerűek. Nem elég, hogy az *értéknek* egyetlen szinonimájává válik a *pénz*, de mintha a Berzsenyi megkongatta halálharang hangját is elnyomná a fékevesztett bacchanália hangzavara és a rendőrterror fegyverzörgése. Mintha a *veszélyérzet* kihalt volna belőlünk, ami természetesen következik abból, hogy nincs *jövőképiünk*. A két hiány a felelőtlenség erőterében egymást generálja. Hogy ennek okai közt kitüntetett helye van a Trianon-szindróma öntudatrontcsoló hatásának, kétség-

telen. Az államilag intézményesített felejtés azonban – amelynek riasztó jele volt a Trianonban elszakítottak megtagadása –, a sajátos magyar hagyományok átértékelése, az értékek tudatos elszakítása Trianonnal sem magyarázható.

Az etikai értékektől megfosztott kultúra ugyanis nem képes betölteni azt a közösségépítő, közösségmegtartó hivatást,

amely nélkül az, amit manapság kultúrának neveznek nem más, mint – legjobb esetben – iparrá degradált népszórakoztatás, végsősoron a képzelőerő *fényűzése* és a nyers ösztönök *bujálkodása*.

Ha őszintén és félelem nélkül szembe merünk nézni a tényekkel, a magyar kultúra Burckhardt-féle órája ezt mutatja. Az óra mutatói már rég túllépték a tűréshatárt, s meglehet, hogy már magát az órát is sikerült összetörni.

Ne felejtjük azonban el, ez az önmaga gerjesztette közösségi igénytelenségre támaszkodó, magát liberálisnak nevező, de lényegében nihilista kultúrpolitika nyilván üressége miatt – akár tudomásul vesszük, akár nem – népszerű, s épp ezért a mostani, demokratikusnak deklarált, a kultúrában is a hamis és elfogadhatatlan többségi elvet valló rendszer legerősebb tartópillére. A homály, a mellébeszélés, a köntörfalazás, mindmind nekik kedvez. Nekünk ezt a kultúrát devalváló, a közömbösségből és cinizmusból épített falat kell – bármi áron – lebontanunk, és a lelkekben – Ady szellemében – fel kell ébresztenünk *a magyarul és a magyar értékek szerint való gondolkodás*, egyáltalán a világosság iránti igényt, az élet áldozatoktól sem visszariadó, valódi szeretetét.

szre: tudjunk magyarul és a magyar érdek szerint gondolkodni. (Huzugság nélkül 2. kötet 348.)

2 Heti Válasz. 2006. december 21. VI. évf. 51–52. sz. 40–42.

3 Szabó Zoltán: *Szellemi honvédelem*. Bp. é. n. Héttorony Könyvkiadó. 20. – NB. Szabó Zoltán a *nemzeti honvédelem* célját így foglalta ösz-